

Дослідження, проведені в умовах зони Степу України на чорноземах типових малогумусних показали, що формування високих урожаїв соняшника на рівні 2,7 т/га забезпечуються за вирощування гібридів PR64F50, PR64A15 за рекомендованого строку сівби (за прогрівання ґрунту на глибині 6-8 см на 10-12 °С) та ширини міжрядь 35 см.

УДК: 631.527.8:633.11 «321»

**СТВОРЕННЯ СКОРОСТИГЛИХ, ПОСУХОСТІЙКИХ ТА
ВИСОКОПРОДУКТИВНИХ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ТА
ТРИТИКАЛЕ ЯРИХ**

Горган М.Д.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Серед генетичних факторів стабілізації виробництва зерна велике значення має наявність сортів з різним вегетаційним періодом. Тому останнім часом постало питання щодо створення скоростиглих конкурентоспроможних сортів.

Експериментальні дослідження та селекційна робота виконані у ВП НУБіП України «Агрономічна дослідна станція» і Носівській СДС МПП ім. В.М. Ремесла з 2010 по 2016 рр. Вихідним матеріалом були власні гібридні популяції. Велику увагу ми приділяли вивченню генетичного контролю періоду «сходи – колосіння» у гібридів, отриманих від схрещування чутливих і не чутливих до фотоперіоду сортів за сівби їх у полі як у самі ранні (дослід 1), оптимальні (дослід 2) і пізні строки (дослід 3).

Встановлено, що на тривалість періоду вегетації у пшениці та тритикале ярих, крім генів яровизаційної потреби *Vrn* і фотоперіодичної чутливості *Ppd*, впливають маловивчені серії локусів даних генів, алелі яких визначають різні типи розвитку – від надраннього до озимого.

Деякими науковцями доведено, що пшеничні рослини реагують на довжину дня через два-три тижні. Інші вчені стверджують, що чутливість починає проявлятися відразу після появи сходів і зберігається до виколошування.

За весь період наших досліджень різниця в строках сівби пшениці та тритикале ярих знаходилася в межах 40 діб і більше. В одні роки рослини ростуть в умовах довгого дня, а в інші – 1-2 і більше тижні при скороченому, так як 16-ти годинний день настає в середині травня.

Аналіз результатів досліджень показав, що за різних строків сівби тривалість періоду вегетації проявлялася по-різному – від ультра скоростиглих до пізньостиглих. Крім того, період колосіння у гібридних рослин повністю залежав від генетичної системи батьківських форм, а також яровизаційної потреби та фотоперіодичної чутливості самих гібридів. Інтервал варіювання між стандартами складав в середньому 2,7 – 9,4 діб. На фоні довгого дня (пізні

строки сівби), порівняно з ранньою сівбою (короткий день) період від сходів до колосіння в усіх гібридів у середньому становив 1,2 – 10,6 діб.

В дослідях (пізні строки сівби) з моменту появи сходів до виголошування досліджені гібриди характеризувалися найменшою тривалістю даного періоду, який знаходився в межах 35,9 – 49,5 діб. Усі наведені результати свідчать про великі генетичні індивідуальні особливості генотипів, які проявлялися в різних фотоперіодичних умовах дослідів.

В наших дослідях знайдений достовірний кореляційний зв'язок середньої сили між чутливістю до довжини дня і тривалістю періоду «сходи-виголошування» рослин на рівні $r = 0,37 - 0,65$. Майже в усіх гібридних популяцій відмічений достовірний кореляційний зв'язок між тривалістю періоду «сходи-колосіння» і вегетацією в цілому $r = 0,09 - 0,12$.

Виявлено, що надмірне скорочення довжини вегетаційного періоду і створення ультраскоростиглих форм пов'язане із зниженням потенційної продуктивності. В роки з коротким вегетаційним періодом у них утворювалося дрібне зерно при загальній урожайності 3,6 – 3,9 т/га. У таких рослин маса зерна з одного колосу складала 0,85 – 1,1 г, а маса 1000 насінин – 24,6 – 27,3 г. Тільки окремі генотипи за продуктивністю наближались до стандарту або в незначній мірі перевищували його. В посушливі роки різниця між гібридами щодо тривалості періоду «сходи-виголошування» і періоду вегетації в цілому за всіх строків сівби дуже згладжувалася. Скоростиглість власних гібридів була досягнута за рахунок скорочення всіх міжфазних періодів, але в більшій мірі – в першій половині весняно-літнього періоду вегетації.

Підвищена врожайність новостворених гібридів досягнута поєднанням високої продуктивної кущистості з добрим озерненням і крупним колосом. У створених гібридів реальна урожайність складає 6,9 – 7,6 т/га, а оптимальна тривалість періоду вегетації – 80 – 90 діб, який закінчується до настання несприятливих факторів навколишнього середовища. Прибавка урожаю відносно до стандарту становить 0,5 – 1,7 т/га.

УДК 635.652.2:631.527

ГЕНОФОНД КВАСОЛІ ОВОЧЕВОЇ – ОСНОВА ПРОДУКТИВНОСТІ

О. М. Грищенко¹, В.Л. Жемойда²

¹Інститут охорони ґрунтів України

²Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: grischenkoel@ukr.net

Рівень життя населення будь-якої країни останнім часом визначається кількістю білка, який споживає людина. За даними Інституту харчування, норма вживання людиною бобових в рік повинна складати 13 кг. В Україні за останні десять років якість харчування населення різко погіршилася. Причиною цього є різкий спад об'ємів виробництва високобілкових продуктів харчування